

ผลการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่มีต่อ พฤติกรรมอหิบาท 4 ของเด็กปฐมวัย The Effect of Natural Material Free Play Corner on Young Children Four Paths Behaviors

สภิรมณ พงษ์พัฒน์ (Sathiramon Phongphat)*

ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (Dr.Suchinda Kajonrungrungsilp)**

จิราภรณ์ บุญส่ง (Jirapon Bunsong)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมอหิบาท 4 ของเด็กปฐมวัยก่อนระหว่างและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ เด็กปฐมวัยชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) แขวงดอนเมือง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Cluster Random Sampling) กลุ่มตัวอย่างได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเอง ทำการทดลองเป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 40 นาที ทำการทดลองทั้งสิ้น 24 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและแบบสังเกตพฤติกรรมอหิบาท 4 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองการวิจัยแบบ One Group Pretest - Posttest Design และทดสอบความแตกต่างของตัวแปรโดยใช้การทดสอบ t - test สำหรับ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า หลังจากรับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิบาท 4 มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : สื่อธรรมชาติ, เล่นตามมุมประสบการณ์, พฤติกรรมอหิบาท 4

Keyword : Natural Masterial, Play Corner, Four Paths Behaviors

* นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (ข้าราชการบำนาญ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำสอนของศาสนาทุกศาสนา คือ ขุมทรัพย์ทางปรัชญาที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเจตนารมณ์ของหลักของคำสอนทางศาสนา เพื่อให้ทุกคนเป็นคนดี สอนให้มนุษย์เว้นจากความชั่วทั้งปวง ต้องการปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง รักความสามัคคี มีความยุติธรรม ยกย่องจิตใจให้เข้าถึงปัญญา รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกของสังคม เมื่อพิจารณาหลักธรรมของศาสนาต่าง ๆ จะเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันในการปลูกฝังความเป็นคนดี ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสันติจะนำมาซึ่งความสงบสุขที่ยั่งยืน

ในทางพระพุทธศาสนามีธรรมะมากมายหลายหมวดที่มุ่งสอนให้คนประพฤติปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สำหรับผู้ที่มุ่งหวังจะประสบความสำเร็จในชีวิตในงานต่าง ๆ ควรยึดหลักอริยบท 4 ซึ่งเป็นธรรมที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ตรัสรู้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมาย เป็นหลักธรรมที่สามารถฝึกให้เด็กทำงานให้ประสบความสำเร็จ คือหลักอริยบท 4 เป็นธรรมะให้ถึงซึ่งความสำเร็จ 4 ประการ ซึ่งเริ่มด้วย 1. ฉันทะ คือ ความพอใจในงานในสิ่งที่ทำ 2. วิริยะ คือ ใช้ความพยายามในการทำอย่างต่อเนื่อง 3. จิตตะ คือ มีสมาธิจดจ่อ และ 4. วิมังสา คือ ใช้ปัญญาในการดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งในระดับปฐมวัยมีความจำเป็นที่ควรนำหลักอริยบท 4 เข้าเสริมและคอยสนับสนุนกระบวนการศึกษา เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กปฐมวัยตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามหลักอริยบท 4

การพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมนั้น เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า จำเป็นต้องเริ่มต้นตั้งแต่ปฐมวัยในช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เด็กมีการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับในวัยนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นช่วงวิกฤติของชีวิต (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2550: 4) ผลของการเลี้ยงดูและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับในระยะต้นของชีวิตมีอิทธิพลอย่างมากต่อการวางรากฐานชีวิต การสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่ดี สามารถทำได้และทำได้ง่าย

กว่าวัยอื่นๆ เพราะเด็กคือไม้อ่อน ถ้าจะให้ไม้งาม ตามใจต้องตัด แต่ยังไม่อ่อน กล่อมเกลียดตั้งแต่ยังเด็ก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการจัดกิจกรรมและการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับเด็กปฐมวัย คือ การเล่น เพราะมีความสำคัญต่อชีวิต และการเติบโตของพัฒนาการชีวิต ไม่น้อยไปกว่า อากาศ อาหาร และน้ำ ที่เป็น เครื่องบำรุงเลี้ยงร่างกายให้ เติบโต การเล่นจึงเป็นสาระสำคัญในการทำมาความรู้จักกับโลกแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติ วัตถุและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมไปถึงการสำรวจและทำความเข้าใจกับศักยภาพทั้งหลายที่มีอยู่ในตัวตน ตลอดจนภาวะอารมณ์ที่แตกต่างหลากหลายที่จะค่อยๆ ปรากฏขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549: 1) การเล่นทำให้เด็กรู้สึกเป็นอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลิน มีความสุข พร้อมทั้งจะทำการกระทำซ้ำเมื่อ เกิดความพึงพอใจ โดยไม่ต้องมีสิ่งอื่นมากระตุ้น ไม่ว่าจะเป็นรางวัลหรือการลงโทษ (ภรณ์ ศุภรัตน์, 2535: 1-3) โดยเฉพาะการเล่นที่เด็กได้ลงมือกระทำกับสื่อ วัสดุ สิ่งของที่เป็นรูปธรรม สำหรับเด็กปฐมวัยสื่อมีความหลากหลายมาก ทั้งที่เป็นสื่อวัสดุ สื่อเทคโนโลยี และสื่อของจริงตามธรรมชาติ ถ้ามาจากของจริงตามธรรมชาติจะสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่เป็นจริงให้กับเด็กอย่างยิ่ง (ราศี ทองสวัสดิ์; และคณะ, 2529: 2) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยว่าควรเป็นสื่อที่เป็นวัสดุใกล้ตัวเป็นของจริงหาได้จากธรรมชาติ ทรงเห็นว่าการใช้สื่อของจริงตามธรรมชาติเป็นการสร้างเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กที่สุด รวมทั้งการได้สัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก จะทำให้เด็กเรียนรู้ได้มากกว่าการเรียนรู้ทางอ้อมจากสื่อจำลอง (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2550: 48 - 49)

สำหรับการศึกษาค้นคว้า การจัดมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ จำนวน 8 มุม ประกอบด้วย มุมในห้องเรียน 5 มุม คือ มุมศิลปะ มุมบล็อก มุมดนตรี มุมบทบาทสมมติ มุมหนังสือ ส่วนอีก 3 มุม เป็นมุมนอกห้องเรียน คือ มุมประกอบอาหาร มุมวิทยาศาสตร์ และมุมเล่นน้ำ - เล่นทราย การดำเนินกิจกรรมเด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมอริยบท 4 เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระตามความสนใจ

ได้สำรวจ ทดลอง เลือก ตัดสินใจ เรียนรู้การแก้ปัญหาจากการค้นพบด้วยตนเองโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ภายใต้อารมณ์ที่อบอุ่น ปลอดภัย ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก และให้กำลังใจ เสริมแรงเมื่อเด็กทำกิจกรรมประสบความสำเร็จ จากสิ่งแวดล้อมที่จัดไว้ให้ได้อย่างมีจุดมุ่งหมาย การจัดมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่หลากหลาย มีการเปลี่ยนแปลงสื่อตามธรรมชาติที่มีผลต่อการกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจ เพื่อให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากเข้าไปเล่น บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องพัฒนาการและความสนใจของเด็กในระดับปฐมวัย ว่าด้วยการจัดมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก มีความใกล้เคียงกับวิถีชีวิตประจำวันของเด็ก ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่าสภาพแวดล้อมที่เป็นมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้ ตามความสนใจหรือเล่นอย่างอิสระ ภายใต้อารมณ์ของความรัก ความอบอุ่น ความเป็นมิตร ทำให้อยากรู้อยากแสดงหาคำตอบ ได้เรียนรู้หรือเล่นอย่างอิสระ จะมีผลต่อพฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กอย่างไร

ความมุ่งหมายของงานวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัยก่อนระหว่างและหลังการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เลือกเป็นกิจกรรมในการพัฒนาพฤติกรรมอติบาท 4 สำหรับเด็กปฐมวัย

และเป็นแนวทางสำหรับครูในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมแก่เด็กปฐมวัย ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยชาย - หญิงที่มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) แขวงดอนเมือง เขตดอนเมือง จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 ห้อง เด็กปฐมวัยรวมทั้งหมดจำนวน 147 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยชาย - หญิงที่มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) แขวงดอนเมือง เขตดอนเมือง จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Cluster Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมอติบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะวิมังสา

ระยะเวลาในการทดลอง

ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองโดยใช้ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน วันละ 40 นาที ตั้งแต่เวลา 09.00 - 09.40 น. รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง

เครื่องมือในการทดลอง

1. แผนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ
2. แบบสังเกตพฤติกรรมอติบาท 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบแผนการทดลองและวิธีดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Pre - experimental design) ที่ใช้ในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538 : 249) มีลักษณะการทดลองดังนี้

(Pretest)	Treatment	(Posttest)
T1	X	T2

ความหมายของสัญลักษณ์

T₁ แทน การสังเกตพฤติกรรมอหิธาบท 4 ด้วยกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อปกติ ก่อนการทดลอง (Pre-test)

T₂ แทน การสังเกตพฤติกรรมอหิธาบท 4 ด้วยกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อปกติ หลังการทดลอง (Posttest)

X แทน การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ

2. วิธีดำเนินการทดลอง

ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 40 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง โดยมีแผนการดำเนินการดังนี้

1) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน ทำความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เพื่อให้เด็กทั้งที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และไม่ใช่มุมตัวอย่างได้ร่วมเรียนรู้จากกิจกรรมอย่างครบถ้วนทั้ง 44 คน โดยการให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยการติดป้ายสัสนิมหมายเลขที่ 1 - 20 ที่หน้าอกเสื้อ เพื่อเป็นเป้าหมายในการสังเกตพฤติกรรมและบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน ส่วนเด็กที่ไม่ใช่มุมตัวอย่างติดป้ายสัสนิมหมายเลขที่ 21 - 44 ที่หน้าอกเสื้อ

2) สัปดาห์ก่อนการทดลอง (Pre-test) ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อปกติเวลา 09.00 - 09.40 น. ในวันอังคาร วันพุธ และวันพฤหัสบดี และทำการสังเกตพฤติกรรมอหิธาบท 4 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมอหิธาบท 4 ร่วมกับผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคะแนนพื้นฐาน (Baseline) ของเด็กแต่ละคนในแต่ละด้าน

3) ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ในกิจกรรมเสรี ตั้งแต่เวลา 09.00 - 09.40 น. เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 40 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง ทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมอหิธาบท 4 โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน เป็นรายสัปดาห์ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการของกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ

4) สัปดาห์หลังการทดลอง (Posttest) ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อปกติ เวลา 09.00 - 09.40 น. ในวันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ และวันพฤหัสบดี และทำการสังเกตพฤติกรรมอหิธาบท 4 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมอหิธาบท 4 ร่วมกับผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคะแนนพฤติกรรมอหิธาบท 4 ของเด็กแต่ละคนแต่ละด้าน

5) นำคะแนนที่ได้จากการสังเกตก่อนและหลังการทดลองมาหาค่าสถิติพื้นฐานของพฤติกรรมอหิธาบท 4 แต่ละด้าน โดยวิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

6) เปรียบเทียบพฤติกรรมอหิธาบท 4 ก่อนและหลังการทดลองเพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบที (t-test for Dependent Samples)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย (X) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยใช้การคำนวณโปรแกรมสำเร็จรูป

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ โดยใช้ t-test สำหรับ Dependent Samples โดยใช้การคำนวณโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์พฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

ตาราง 1 ระดับของพฤติกรรมอติบาท 4 โดยรวมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ

ช่วงเวลาที่ยังเกิด	X	SD	ระดับของพฤติกรรม
BaseLine	12.32	6.59	ต่ำ
สัปดาห์ที่ 1	22.73	3.57	ปานกลาง
สัปดาห์ที่ 2	23.17	3.05	ปานกลาง
สัปดาห์ที่ 3	23.58	3.97	ปานกลาง
สัปดาห์ที่ 4	30.18	4.53	สูง
สัปดาห์ที่ 5	33.58	5.68	สูง
สัปดาห์ที่ 6	34.47	5.06	สูง
สัปดาห์ที่ 7	35.68	4.00	สูง
สัปดาห์ที่ 8	39.13	1.12	สูง

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 1 พบว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอติบาท 4 BaseLine อยู่ในระดับต่ำ เมื่อเริ่มการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติให้กับกลุ่มตัวอย่างพบว่า จากสัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 3 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอติบาท 4 คงที่อยู่ในระดับปานกลาง จากสัปดาห์ที่ 4 ถึงสัปดาห์ที่ 8 พฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับสูง เมื่อ

สิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ พฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับสูง หากพิจารณาถึงปริมาณของพฤติกรรมอติบาท 4 ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 4 ถึงสัปดาห์ที่ 8 เด็กมีระดับพฤติกรรมอติบาท 4 เพิ่มขึ้นสูงทุกสัปดาห์ ซึ่งระยะเวลาที่ต้องจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาตินี้จะต้องจัดอย่างน้อย 4 สัปดาห์ จึงจะทำให้พฤติกรรมอติบาท 4 อยู่ในระดับสูง

ตาราง 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมอติบาท 4 ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรม การเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ

ระดับพฤติกรรม อติบาท 4	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ความแตกต่าง ของคะแนน		t	p-value
	X	SD	X	SD	X	SD		
1. ด้านฉันทะ	3.47	1.60	9.60	0.38	6.13	1.49	18.38**	<0.001
2. ด้านวิริยะ	3.40	1.74	9.77	0.27	6.37	1.73	16.47**	<0.001
3. ด้านจิตตะ	2.52	1.98	9.67	0.51	7.15	2.10	15.22**	<0.001
4. ด้านวิมังสา	2.93	1.99	9.70	0.32	6.77	1.95	15.52**	<0.001
รวม	12.32	6.59	39.88	0.52	27.57	6.40	19.28**	<0.001

จากตาราง 2 พบว่า พฤติกรรมอหิธาบาท 4 โดยรวมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ทุกด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่า หลังจากที่เด็กปฐมวัยได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติแล้ว เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ดังนี้

1. ก่อนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 Baseline อยู่ในระดับต่ำ หลังการได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุม ประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ในสัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 3 คงที่อยู่ในระดับปานกลาง และเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 4 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 อยู่ในระดับสูง

2. การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติเด็กมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 เมื่อเปรียบเทียบกับ Baseline พบว่า เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ดีขึ้นกว่า ระยะ Baseline ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

3. การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ ทั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า

1. ก่อนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 สัปดาห์ก่อนการทดลอง Baseline อยู่ในระดับต่ำ หลังการได้รับการจัด กิจกรรมการเล่นตามมุม ประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ในสัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 3 คงที่อยู่ในระดับปานกลาง และเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 4 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 อยู่ในระดับสูง

เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ในสัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 3 คงที่อยู่ในระดับปานกลาง และเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 4 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 อยู่ในระดับสูง จากการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เนื่องจากผู้วิจัยเปิดโอกาสให้เด็กเลือกเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติทั้ง 8 มุมอย่างอิสระ ซึ่งมีความสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น จากประสบการณ์ตรง ด้วยการปฏิบัติจริงกับสื่อธรรมชาติตามมุมประสบการณ์ เด็กได้ลงมือกับสื่อธรรมชาติผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 จากการมองเห็น การฟัง การดมกลิ่น การชิม และการสัมผัส (สิริมาภิญญอนันตพงษ์, 2550: 6) ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากสื่อที่เป็นรูปธรรมและสัมพันธ์กับชีวิตจริงของเด็ก โดยเด็กเรียนรู้จากของจริง ความรู้จะเกิดขึ้นในขณะที่เด็กจำเป็นต้องสัมผัสได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ทั้งจากการสังเกต รวมทั้งได้ลงมือปฏิบัติจริง เล่น อย่างอิสระตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่ผู้วิจัยจัดขึ้น

2. การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

- 1) พฤติกรรมทางด้านฉันทะ จากการศึกษาพบว่าหลังการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอหิธาบาท 4 ทางด้านฉันทะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติสามารถพัฒนาพฤติกรรมทางด้านฉันทะได้ เด็กที่มีพฤติกรรมฉันทะที่เด็กแสดงออก คือเด็กจะ

รักงาน ทำงานด้วยใจ ใจที่เป็นสุข จะแสดงออกด้วยท่าทาง คำพูด กิจกรรมที่พัฒนานั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2552: 18) กล่าวว่า คนที่มีนิสัยใจรักชอบอะไรแล้วทำ เด็กมีความสุขในการเล่น มีความรักในการทำกิจกรรม เมื่อเด็กมีโอกาสตัดสินใจเลือกทำตามความสมัครใจ ซึ่งจากมีความสอดคล้องกับ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2550: 26) ที่กล่าวว่า หลักการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ให้เด็กมีโอกาสฝึกการตัดสินใจหรือมีโอกาสเลือก การจัดมุมต่างๆ ในห้องเรียนที่เด็กสามารถตัดสินใจเลือกเล่นในมุมต่างๆ ตามความสนใจของเด็กเป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความเชื่อมั่นและความสามารถในการตัดสินใจของเด็กในวัยนี้

2) พฤติกรรมทางด้านจริยะ จากการศึกษพบว่า หลังการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอิทธิบาท 4 ทางด้านจริยะ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางด้านจริยะได้ เด็กที่มีจริยะพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก เด็กจะชอบให้ทำท่าย กิจกรรมที่พัฒนาด้านจริยะ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2552: 17) กล่าวว่า คนที่มีลักษณะจริยะจะทำอะไรต้องมีลักษณะทำท่าย ถ้าอะไรเป็นเรื่องทำท่ายแล้วใจสู้จะทำให้ได้ ซึ่งมีบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเล่น ครูจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ทำท่ายเด็กด้วยการพูดคุย กระตุ้นให้เด็กคิด ให้อยากเรียนรู้ การเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กสามารถใช้เวลาในการเล่นอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะเล่นเสร็จ ให้ความสนใจ พูดคุย และให้กำลังใจ ให้เด็กมุ่งมั่นในสิ่งที่ปฏิบัติอย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้เด็กใช้ความพยายามในการเล่น ชักชวนให้เด็กร่วมเล่น ทำกิจกรรมทำตามทีออกแบบไว้ และสอดคล้องกับลดาวรรณ ตีสมน (2546: 64) ได้กล่าวว่า ในเด็กปฐมวัยการที่ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำถามกระตุ้นในการเรียนรู้ การให้กำลังใจ โอบกอดเด็กหรือคำชมเชยในขณะที่เด็กท้อแท้ ก็เป็นแรงกระตุ้นอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กมีกำลังใจที่จะเรียนรู้ต่อไป เด็กมีอิสระในการตัดสินใจ และได้คิดริเริ่มกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

เด็กได้แสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่การพัฒนาพฤติกรรมทางด้านจริยะ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจที่สื่อออกมาเป็นการกระทำจากการเล่นด้วยสื่อธรรมชาติ ทำให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอิทธิบาท 4 ทางด้านจริยะสูงขึ้น

3) พฤติกรรมทางด้านจิตตะ จากการศึกษพบว่า หลังการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กปฐมวัยมีเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอิทธิบาท 4 ทางด้านจิตตะ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางด้านจิตตะได้ เด็กที่มีจิตตะพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก เด็กจะมีสมาธิความจดจ่อ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2552: 17) กล่าวว่า คนบางคนเป็นคนแบบจิตตะ ลักษณะเป็นคนเอาใจจดจ่อ เป็นลักษณะของคนมีความรับผิดชอบ เป็นเรื่องของเขาค้นมาแล้วเขาจะทำ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมทางด้านจิตตะ จากการที่เด็กเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เมื่อเด็กเล่นตามมุมที่เลือกแล้วเด็กจะตั้งใจทำกิจกรรมเล่น เด็กจะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ต้องรับผิดชอบ คือ จะปฏิบัติตามตามระยะเวลาที่กำหนดคือ 40 นาที เด็กมีความจดจ่อในการทำกิจกรรมจนกว่าจะเสร็จ ในมุมวิทยาศาสตร์ ขณะที่เด็กทำกิจกรรมเด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมการทดลองตามที่ตนเองสนใจ และเด็กทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ บรรยาภาสในการเล่นจะเงียบ ซึ่งเป็นลักษณะของจิตตะ (กลุ่มของสมาธิ) เด็กเล่นของเล่นด้วยความระมัดระวัง ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาในการวิจัย สื่อธรรมชาติในการเล่นตามมุมประสบการณ์มีความเสียหายน้อยมาก และเด็กไม่ได้รับอันตรายจากการเล่นเลย จะเก็บของเล่นได้อย่างเรียบร้อย จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ ทำให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอิทธิบาท 4 ทางด้านจิตตะสูงขึ้น

4) พฤติกรรมทางด้านวิมังสา จากการศึกษพบว่า หลังการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กปฐมวัยมีเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอิทธิบาท 4 ทางด้านวิมังสา สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเล่น

ตามมุมมองประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติสามารถพัฒนาพฤติกรรมทางด้านวิมังสาได้ เด็กที่มีวิมังสาพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก เด็กจะชอบสงสัย ชอบค้นคว้า ชอบทดลอง พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2552: 18) กล่าวว่า คนอีกพวกหนึ่งเป็นพวกชอบสงสัย ชอบค้นคว้า ชอบทดลอง เราต้องทำอะไรให้เขาเกิดความสงสัย อยากรู้ อยากเข้าใจ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2548: 52) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ควรเด็กมีอิสระในการเลือกเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเอง เด็กได้คิดวิเคราะห์ วางแผน และลงมือปฏิบัติ เด็กได้สรุปและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเด็กได้ปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้จากบุคคลอื่น

การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยเด็กจะมีออกแบบหรือวางแผนก่อนการเล่น บางครั้งขณะที่ทำกิจกรรมอาจเกิดปัญหาขึ้น เด็กจะร่วมกันคิดแก้ปัญหา ได้เรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ เด็กได้มีโอกาสพัฒนาพฤติกรรมอภิยา 4 ด้านวิมังสา ทำให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมอภิยา 4 ทางด้านวิมังสาสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาลักษณะของการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติที่มีผลต่อความสามารถด้านความรู้ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความสนใจ ใฝ่รู้ มิติสัมพันธ์ อนุกรม การคิดแก้ปัญหา ภาษา เป็นต้น และคุณลักษณะด้านอื่น ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความร่วมมือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความมีวินัย เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมอภิยา 4 ของเด็กปฐมวัย เช่น รูปแบบการเรียนการสอนแนวบูรณาการ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวการศึกษา wolcott รูป แบบการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษากิจกรรมอภิยา 4 ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมประสบการณ์อื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้น เช่น มุมเครื่องเล่นสัมผัส มุมร้านค้า มุมเกมการศึกษา เป็นต้น

4. พฤติกรรมอภิยา 4 ตัวใดตัวหนึ่งเริ่มก่อนได้ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับนิสัย เช่น เด็กที่มีฉันทะเป็นตัวนำ เด็กจะรักงาน ทำงานด้วยใจ ใจที่เป็นสุข จะแสดงออกด้วยท่าทาง และครูต้องใช้วิธีการถามร่วมด้วย เด็กที่มีวิริยะ นำจะชอบให้ท้าทาย เด็กที่มีจิตตะนำ คือ มีสมาธิ ความจดจ่อ ต้องทำกิจกรรมอะไรก็ได้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก อย่างนี้เป็นลักษณะของคนที่มีความรับผิดชอบ เด็กที่มีวิมังสาเป็นตัวนำจะชอบสงสัย ชอบค้นคว้า ชอบทดลอง กิจกรรมที่ต้องเป็นเรื่องที่นำค้นคว้า นำทดลอง เป็นต้น

5. พฤติกรรมอภิยา 4 จะเกิดขึ้นได้จากการจัดสภาพแวดล้อมของครู เช่น การจัดการเล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อธรรมชาติ และลักษณะของปัจจัย เช่น การได้เล่นกับเพื่อนที่ชอบ กิจกรรมที่เด็กมีความถนัด ความเคยชิน เป็นต้น

6. บทบาทของครูในการจัดกิจกรรม การสร้างกติกการเล่น เป็นการวางเงื่อนไขให้เด็กตัดสินใจ เลือกเล่นตามมุมด้วยความสมัครใจ สร้างสรรค์การเล่นอย่างอิสระ บรรยายภาคในการดำเนินกิจกรรมผ่อนคลาย ไม่เครียด การมีปฏิสัมพันธ์ที่ของครูกับเด็ก การตอบสนองด้วยคำพูด ท่าทางให้เด็กอยากรู้ เป็นกำลังใจให้กับเด็ก กล้าคิดกล้ากระทำ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. (สำหรับอายุ 3 - 5 ปี).** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศุภสมาคมฯ.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2545). **รูปแบบการจัดการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา.** กรุงเทพฯ: เอดิสันเพลสโปรดักส์.
- _____. (2550). **อัจฉริยาจารย์การศึกษาปฐมวัย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉันทนา ภาคงอกข. (2538). **การสอนให้เด็กคิด: โมเดลการพัฒนาทักษะการคิดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม.** กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิวเฮาเซอร์, แครอล; และวิล์ม, ลิซ. (2542). **หนังสือเสริมประสบการณ์ครู “การสร้างวินัยในชั้นปฐมวัย”.** แปลโดย พูลสุข กิจรัตน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ.
- ประภาพรณ เอี่ยมสุภาชิต. (2548). **เด็กกับการเล่น. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยเด็ก เล่มที่ 2 หน่วยที่ 10.** นนทบุรี: สาขาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2548). **พุทธวิธีในการสอน.** กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2552). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน.** กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระมหาสมคิด ไครธา (2547). **การใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**
- พัชรี ไชยะสนิต. (2535). **เอกสารประกอบการจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อมระดับก่อนประถมศึกษา.** สิงห์บุรี: (ม. ป. พ).
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2535). **การเล่นของเด็ก.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพฯ: แม็ค.
- ราศรี ทองสวัสดิ์; และคนอื่นๆ. (2529). **การจัดประสบการณ์ขั้นเด็กเล็กและการศึกษาดูงาน. เอกสารการอบรม หน่วยที่ 6.** กรุงเทพฯ: ศุภสมาคมฯ.
- ลดาวรรณ ดีสม. (2546). **การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบต่อภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4.** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. (2545). **การวัดและประเมินผลใหม่: เด็กปฐมวัย.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2550). **วิชา ECED 201 การศึกษาปฐมวัย Early Childhood Education.** กรุงเทพฯ: หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2546). **แนวทางการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมระดับปฐมวัยโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **รายงานการอภิปรายเรื่อง พุทธธรรมนำการศึกษาได้อย่างไร.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). **สุขใจกับดิน ไม้ ทราย น้ำ สนุกสนานกับการคิดประดิษฐ์สิ่งป.** กรุงเทพฯ: วี. ที. ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. (2550). การศึกษาปฐมวัยร้อยดวงใจถวายในหลวง. ใน เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการ. (หน้า 1 - 31). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุนันทา พรมบุญ. (2544, มกราคม). มองมุมใหม่ ทัศนการศึกษาปฐมวัย: การปฏิรูปการศึกษา : วารสารการศึกษาปฐมวัย, 5(1): 7 - 11.

Carlgren, F. (1981). *Education Towards Freedom: Rudolf Steiner Education; A Survey of the work of Waldorf School Throughout the world.* England: Lanthorn Press.

